

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 14(32) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of
Spiritual and Moral Education"

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")

Issue № 14(32) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»:
журнал. 2023. № 14(32) 2023. С. 1111

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.10.2023, № 5/10-23)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна – доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна – здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенева Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович – доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвоздзькевич Сильвія – кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
11. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)

12. Гудзь Наталія Іванівна – доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опольського університету, доцент кафедри технології ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
13. Гуменникова Тамара Рудольфівна – доктор педагогічних наук, професор, директор Придніпурської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
14. Дерстуганова Наталя Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
15. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
16. Журавльова Лариса Петрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
17. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
18. Інжирська Леся Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
19. Ічанська Олена Михайлівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
20. Кардаш Оксана Любомирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
21. Коваленко Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
22. Коваль Галина Миколаївна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
23. Ковальчук Анна Сергіївна – здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
24. Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
25. Корнієнко Петро Сергійович – доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
26. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
27. Кравчук Людмила Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
28. Крайник Григорій Сергійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
29. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
30. Лігоцький Анатолій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
31. Лисенко Дмитро Андрійович – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
32. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
33. Макаренко Олександр Миколайович – доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
34. Мальцев Дмитро Валерійович – кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
35. Марушева Олександра Анатоліївна – доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітних Технологій (м. Київ, Україна)
36. Мельник Володимир Степанович – доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
37. Мігенько Богдан Орестович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
38. Мігенько Людмила Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
39. Мідальський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
40. Міхальський Томаш – доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
41. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна – кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
42. Мочалов Юрій Олександрович – доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
43. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
44. Помиткін Едуард Олександрович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України (Київ, Україна)
45. Помиткіна Любов Віталіївна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
46. Попель Оксана Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
47. Приходькіна Наталія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
48. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
49. Сирник Ярослав – доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
50. Трушкіна Наталія Валеріївна – кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
51. Турчинова Ганна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
52. Філіппова Лариса Валеріївна – доктор педагогічних наук, кандидат хімічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, (Київ, Україна)
53. Хохліна Олена Петрівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
54. Чаусова Тетяна Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
55. Черська Марія Сергіївна – доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
56. Чумак Оксана Володимирівна – доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
57. Шевченко Валерія Геннадіївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
58. Яковичська Лада Савелівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Nagachevska O.O., Drapaliuk H.S.

*Interactive technologies in enhancing english language proficiency for students obtaining master's degree in management and marketing.....*14

Vertel A.V.

*Otto rank's concept of birth trauma and its impact on psychoanalytic pedagogy.....*28

Борин Г.В., Гаврилюк С.М.

*Формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку засобами художньо-продуктивної діяльності.....*39

Бужина І.В., Імерідзе М.Б., Кузьменко О.Г.

*Використання інноваційних технологій у вищій освіті: проблеми та перспективи.....*51

Вакулова І.В.

*Шляхи оптимізації педагогічного процесу на уроках англійської мови у 5-11 класах.....*62

Вертугіна В.М., Кирієнко А.М.

*Формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.....*79

Галущенко В.І.

*Стан проблеми організації взаємодії фахівців та сімей дітей з особливими освітніми потребами.....*91

Гончарова О.М., Улишин В.В.

*Мовна підготовка майбутніх офіцерів як складова професійно-комунікативної компетентності.....*99

Гребінчак О.І., Буцик І.М.

*Особливості розробки навчальних завдань у підготовці фахових молодших бакалаврів з агроінженерії до професійної діагностувальної діяльності.....*111

Грігченко Т.Я.

*Дослідження стану сформованості пізнавальних інтересів у здобувачів початкової освіти.....*126

Гурський І.Ю., Білецька І.О. <i>Білінгвізм та соціально-педагогічні засади мовної політики у Сполучених Штатах Америки.....</i>	138
Дзевицька Л.С., Цапко А.М., Солтис Н.В. <i>Забезпечення розвитку soft skills у студентів вищих навчальних закладів: інноваційні стратегії та ролі освіти.....</i>	149
Дика Н.М., Глазова О.П. <i>Реалізація міжпредметних зв'язків та елементів інтеграції у вивченні української та англійської мов у ЗЗСО.....</i>	161
Загородня А.А. <i>Роль Миколи Сумцова у процесі ст ановлення української соціокультурної ідентичності. Соціально-антропологічні виміри.....</i>	171
Закурдаєва О.В., Лахмотова Ю.В. <i>Використання західних методик при викладанні китайської мови.....</i>	183
Заневський І.П. <i>Система оцінки висоти вистрибування у баскетболістів.....</i>	195
Ковальчук І.В., Кройтор О.П., Гуцуляк Н.М. <i>Використання інтерактивних методів навчання під час проведення лабораторних робіт.....</i>	202
Ковиліна В.Г., Циганова А.Р. <i>Логопедична робота з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення.....</i>	215
Корольов В.В. <i>Використання штучного інтелекту в освітньому середовищі ЗВО.....</i>	228
Костенко Р.В. <i>Розвиток лідерських якостей майбутніх освітніх менеджерів у процесі практичної підготовки.....</i>	237
Кривоніс Д.В., Телецька Т.В., Ігіна О.В. <i>Здатність до інноваційної діяльності майбутніх бакалаврів та магістрів філології: аналіз наукових підходів до сутності, структури, методів формування.....</i>	248
Крупенина Н.А., Гриняєва Н.М., Заводній Т.В. <i>Дисциплінарні основи створення ефективних освітніх програм з можливістю адаптації до дистанційної освіти України: перспективи та виклики.....</i>	259
Лелека В.М. <i>Американський досвід організації фізичного виховання у сфері вищої освіти.....</i>	271

УДК 373.3/5.016:[811.161.2+81'243]

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-161-170](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-161-170)

Дика Наталія Михайлівна завідувач кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, професор, пр. П. Тичини, 22-А, м. Київ, 02152, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Глазова Олександра Павлівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, доцент, пр. П. Тичини, 22 а, 02152, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА ЕЛЕМЕНТІВ ІНТЕГРАЦІЇ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ У ЗЗСО

Анотація. У статті висвітлено проблему реалізації міжпредметних зв'язків та елементів інтеграції у вивченні української та англійської мов у закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано останні дослідження і публікації з порушеної проблеми. Підкреслено, що білінгвальна освіта (bilingual education) є інноваційним типом освіти, який передовсім передбачає вивчення нелінгвістичних дисциплін за допомогою іноземної мови. Зазначено, що найбільш значущою в міжкультурній комунікації є англійська мова, яку справедливо вважають мовою прогресивної науки та інноваційних технологій. Наголошено, що саме англійська мова уможливує спілкування представників різних країн і народів на міжнародних самітах, конференціях, симпозіумах, нарадах, яких би сфер суспільного життя вони не стосувались. Обґрунтовано, що сучасні вимоги до підготовки кваліфікованого спеціаліста потребують сформованості в нього необхідних комунікативних спроможностей у сферах професійного та ситуативного спілкування в обсязі зумовленої професійними потребами тематики.

Акцентовано на підготовці до введення білінгвального навчання в старших класах ЗЗСО, яке має активізувати застосування міжпредметних зв'язків із англійською мовою на уроках української мови в 5–9 класах. З'ясовано, що інтегративний підхід реалізується, якщо цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень учнів, що спрямовують освітній процес на об'єднання знань. Подано зразки різнорівневих вправ і завдань, спрямованих на реалізацію міжпредметних зв'язків між українською та англійською мовами.

Ключові слова: загальна середня освіта, методика навчання української мови, білінгвальне навчання, міжпредметні зв'язки, інтегративний підхід.

Dyka Natalia Mykhailivna PhD of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Language and Literary Education of the Institute of Postgraduate Education, Borys Grinchenko Kyiv University, P. Tychna Ave., 22-A, Kyiv, 02152, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Glazova Oleksandra Pavlivna PhD of Philological Sciences, Docent, Institute of Postgraduate Education, Kyiv University named after Borys Hrinchenko, 22-A P. Tychna Ave., Kyiv, 02152, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS AND ELEMENTS OF INTEGRATION IN THE STUDY OF UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES IN SECONDARY SCHOOLS

The article highlights the problem of implementing interdisciplinary connections and elements of integration into studying the Ukrainian and English languages in institutions of comprehensive secondary education. It analyzes the latest studies and publications on the issue. It outlines the bilingual education as an innovative one, which primarily involves the study of non-linguistic disciplines by means of a foreign language. The article notes the priority of the English language in intercultural communication, which is rightfully considered to be the language of progressive science and innovative technologies. It emphasizes that English enables communication between representatives of different countries and nationalities at international summits, conferences, symposiums, and meetings, whatever spheres of social life they relate to. The study substantiates that the modern requirements for the training of a qualified specialist require the development of the essential communicative skills in the sphere of professional and situational communication in the scope of the subject determined by professional needs.

We focus on the preparation to implement bilingual education in the high school, which should activate interdisciplinary connections with English in the Ukrainian language lessons in grades 5-9. We found that the integrative approach can be implemented if the integrity of knowledge is developed due to its integration on the basis of concepts common to all subjects, the application of methods and forms of learning, control and correction of students' educational achievements, which direct the educational process towards the consolidation of knowledge. The article presents sample exercises and tasks of different levels aimed at realizing interdisciplinary connections between the Ukrainian and English languages.

Keywords: comprehensive secondary education, the Ukrainian language teaching methodology, bilingual education, interdisciplinary connections, integrative approach.

Постановка проблеми. Головна мета сучасної освітньої системи – розвиток високоосвіченої особистості з чітким розумінням глобальної картини світу. Інтенсивність наукових, політичних, культурних контактів між представниками різних культур неухильно зростає, тому актуальною проблемою реальної дійсності є забезпечення ефективної комунікації з міжнародними партнерами України.

Найбільш значущою в міжкультурній комунікації є англійська мова, яку справедливо вважають мовою прогресивної науки та інноваційних технологій: понад вісімдесят відсотків наукових досліджень у світі вперше оприлюднюється англійською. Саме англійська мова уможлиблює спілкування представників різних країн і народів на міжнародних самітах, конференціях, симпозіумах, нарадах, яких би сфер суспільного життя вони не стосувались.

Як відомо, Міністерство освіти і науки України розробляє план упровадження англійської мови в освітній процес на 2023–2026 рр. Англійська, яка сьогодні є другою мовою громадян Європейського Союзу, має стати обов'язковою для вивчення в усіх без винятку закладах освіти України, до чого педагоги мають готуватися заздалегідь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В епоху глобалізації науковці розрізняють англійську мову як носія культури народу і як засіб міжнародної комунікації. Відтак оволодіти англійською мовою учні українських ЗЗСО мають як інструментом спілкування й порозуміння в глобалізованому світі, тоді як чинником національної безпеки України є державна українська мова.

Реформа середньої освіти в Україні передбачає впровадження в курс старшої профільної школи двомовної (білінгвальної) освіти. Йдеться, зокрема, про білінгвальне викладання тих предметів, які старшокласники оберуть як профільні.

Сучасні вимоги до підготовки кваліфікованого спеціаліста потребують сформованості в нього необхідних комунікативних спроможностей у сферах професійного та ситуативного спілкування в обсязі зумовленої професійними потребами тематики. Крім того, спеціаліст має бути здатним безупинно підвищувати кваліфікацію через ознайомлення з іноземними джерелами фахової інформації. Все це підвищує попит на кваліфікованих випускників профільних класів ЗЗСО, які вільно володіють іноземною мовою, і передовсім англійською як мовою міжнародного спілкування.

Аналіз наукової і педагогічної літератури показує, що білінгвальна освіта (bilingual education) є інноваційним типом освіти, який передовсім передбачає вивчення нелінгвістичних дисциплін за допомогою іноземної мови. Важливо, що в умовах білінгвальної освіти здійснюється навчання мови через культуру і культури через мову.

Досвід упровадження білінгвальної освіти в зарубіжжі вивчали С. Сисоева [6], Г. Лотфі, О. Матвієнко, О. Локшина, М. Винарчик, О. Курінний,

І. Зозуля, М. Тадеєва, Я. Поченюк. Питання білінгвальної освіти в Україні досліджували Т. Боднарчук, Н. Бакуліна, Л. Давидюк, К. Ігнатенко, Т. Окунович, С. Ситняківська [9], В. Снегір'ова, І. Ставицька [5], О. Стишова [7], О. Фідкевич, О.Хоменко [8], О. Цимбалюк та ін.

Педагогічна система білінгвального навчання має будуватися на системному підході. Цільовим компонентом педагогічної системи білінгвального навчання повинна стати необхідність забезпечення належної підготовки особистості відповідно до потреб суспільства, виступаючи при цьому засобом формування та розкриття потенціалу самої людини на основі професійної підготовки майбутніх фахівців на білінгвальній основі [9, с. 57]. На високу «вірогідність дифузії англійської мови в освіту, тобто на те, що вона виступатиме інтегрованою складовою освіти, а не окремим навчальним предметом» вказує О. Хоменко [8, с. 215].

Підготовка до введення білінгвального навчання в старших класах ЗЗСО може і має активізувати застосування міжпредметних зв'язків із англійською мовою на уроках української мови в 5-9 класах.

Мета статті – визначити міжпредметні зв'язки як інструменти опанування державної та іноземної (англійської) мов на уроках української мови в ЗЗСО, виявити можливі елементи інтеграції навчання державної та іноземної мов в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Україна, дотримуючись європейського вектора розвитку, націлена на тотальну євроінтеграцію, білінгвальна освіта набуває особливої актуальності. Проте сучасні умови уможливають її ведення не з раннього віку дитини, як це відбувається в деяких країнах Європи, а зі старших класів, що значно актуалізує потребу підготувати до такого введення учнів основної школи.

В українському педагогічному словнику міжпредметні зв'язки розглядаються як дидактичний принцип, що «відображає комплексний підхід до виховання та навчання, виокремлює головні елементи змісту освіти та взаємозв'язки між навчальними предметами завдяки процесу інтеграції» [10, с. 210]. Дидактичний принцип використання на уроці міжпредметних зв'язків перебуває в тісному взаємозв'язку з особистісно-діяльнісним, інтегративним та комунікативним підходами. Міжпредметні зв'язки виконують детермінувальну, виховну, та розвивальну функції на будь-якому етапі освітнього процесу.

Інтегративний підхід реалізується, якщо цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень учнів, що спрямовують освітній процес на об'єднання знань.

На уроках лексикології в 6 класі йдеться про групи слів за походженням - власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Процес запозичення є невід'ємною частиною об'єктивного процесу розвитку мови, зумовленого суспільним поступом.

В учнів можна сформувати поняття про *англіцизм* як різновид такого запозичення; слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком. У переважній більшості – це слова, що стосуються техніки, політики, культури, економіки, торгівлі, спорту.

Лексичні значення англіцизмів п'ятикласники навчаються з'ясовувати й уточнювати за тлумачним словником. Добре, якщо є умови для користування електронним словником іншомовних слів. Паралельно із визначенням лексичного значення таких слів учні вивчають їх правопис. Під час засвоєння синонімії належну увагу приділяють добору українських відповідників до запозичених слів (*дайджест – огляд, імідж – образ, лінк – покликання, кавер – переспів, скіл – навичка*).

Потрібно пояснити учням, що процес запозичення слів має як переваги, так і недоліки: з одного боку, урізноманітнює та збагачує словниковий запас українців, а з іншого, може витіснити наявні в мові власне українські слова. Трапляється, що утворюються не надто бажані відповідники-дублери (*порада – лайфхак; повідомлення – меседж, знижка – дисконт, силач – стронгмен, постачальник – провайдер, розповсюджувач – дистриб'ютор, перетворення – конверсія*). Отже, використання іншомовних слів має бути доречним і виваженим.

Англіцизм доречний, якщо він позначає поняття, з різних причин ще не назване засобами української мови або ж у ній відсутній рівновартісний відповідник. Більшість таких запозичень належить до тематичної групи «комп'ютерна техніка і технологія», наприклад: *смайтфон* (граф. *smartphone*), *айфон* (граф. *iPhone*), *айпад* (граф. *iPad*), *скайп* (граф. *skype*).

Надмірне захоплення запозиченнями завдає державній мові безумовної шкоди не лише на лексичному рівні, але й загалом. Винятки із некорисних запозичень становлять терміни-інтернаціоналізми.

Щодо англійських термінів учням необхідно пояснити, що їх уживання має вагому причину – значне полегшення професійного спілкування науковців-представників різних народів. Терміни-англіцизми використовують учені більшості країн – у такий спосіб реалізується тенденція до інтернаціоналізації термінології. Отже, запозичення англіцизмів українською терміносистемою – закономірне об'єктивне явище.

У процесі адаптації англійські запозичення пристосовуються до законів української мови. Запозичення більшості термінів у нашій мовній системі відбувається у співвідносно із особливостями української мови на фонетичному, графічному, граматичному, семантичному рівнях. Проте якщо вживання термінів-англіцизмів цілком доцільне в наукових текстах, то в художньому й публіцистичному стилях їх краще замінювати українськими відповідниками (*менеджер – управлінець, електорат – виборці, брокер – посередник, голкіпер – воротар, ексклюзивний – винятковий, білборд – дошка оголошень*).

Чимало англiцизмiв є серед масово вживаних термiнiв-лiтерних абрeвiатур (про що йдеться пiд час вивчення словотвору в 7 класi): *SMS (Short Message Service)* – доступна для мобiльних телефонiв послуга обмiну короткими текстовими пoвiдомленнями; *AI (artificial intelligence)* – штучний iнтелект; *CD (compact disc)* – компакт-диск для запису iнформацiї; *PDF (portable document format)* – формат комп'ютерних файлiв; *VIP (Very Important Person)* – винятково важлива персoна; *PR (public relations)* – зв'язки з громадськiстю; *SIM-карта (Subscriber Identification Module)* – iдентифiкацiйний модуль абонента, що застосовується в мобiльному зв'язку. Такi термiни очiкують на появу українських синонiмiв-вiдповiдникiв, на що вказує звичне сьoгодні переважання адаптованого графiчного позначення бiльшостi з них: *СМС* (замiсть *SMS*), *ВІП* (замiсть *VIP*), *ПР* (замiсть *PR*), *вай-фай* (замiсть *Wi Fi* вiд *Wireless Fidelity* – бездротова точнiсть).

Використовуючи загальноживанi в галузi освiти термiни-англiцизми, вчителi можуть паралельно вживати iх українськi вiдповiдники: *монiторинг* – дослідження; *тьютор* – наставник; *фасилітатор* – помічник; *софт скілс* – «м'якi» (тобто соцiально-комунікативнi) навички, *хард скілс* – компетентнiсть; *булiнг* – цькування.

На уроках у **6-9 класах** з метою закріплення вивченого про неологiзми-англiцизми можна, варіюючи рiвень складностi, запропонувати учням виконати такi вправи:

***Прочитайте слова, з'ясуйте iх походження. Лексичне значення яких слiв ви можете витлумачити, не звертаючись до словника? Як давно цi слова увiйшли до нашої мови? Що спричинило такi запозичення?**

Онлайн, нiк, роумiнг, iнтернет-мем, бiткоiн, селебрiтi, саунд-трек, копiрайтер.

◆ Дайте визначення неологiзмiв. Чи всi з поданих слiв нинi є неологiзмами? Чому?

***До поданих iношомовних слiв доберiть з довідки українськi вiдповiдники. Чи варто вживати цi слова у щoденному спiлкуванні у родинi або з друзями? Вiдповiдь пояснiть.**

Презентацiя, офiс, стiкер, пресинг, паблiситi, блокбастер.

Довiдка. Представлення, контора, налiпка, тиск, реклама, бойовик.

*** Визначте, якими способами утворено поданi слова. Якi з них адаптовано до правил українського словотворення? Витлумачте лексичне значення слiв, за потреби звернувшись до iнтернет-словникiв. Якi з цих слiв можуть уживатись у переносному значеннi?**

Клiпмейкер, бiзнесменка, креативний, спiчрайтер, демпiнговий, бойфренд, блекаут, оверлочити, тролити, iнтернет-клуб, вiп-гiсть.

Вивчаючи фразеологiю, слiд звернути увагу на певну схожiсть у значеннi українських та англійських прислiв'їв (добре, якщо вони прозвучать або ж будуть записанi англійською мовою). Пропонуємо такi вправи:

***Заповніть таблицю, дібравши з довідки (або самостійно) український відповідник.**

	Англійське прислів'я	Дослівний переклад	Український відповідник
1	The voice of one man is the voice of no one.	Голос однієї людини нічого не вартий.	
2	Wade not in unknown waters.	Не лизь у невідомі води.	
3	Adversity is great schoolmaster.	Біда – великий учитель.	

Довідка. Один у полі не воїн. Не знаючи броду, не лизь у воду. Біда навчить.

З'ясувати значення та роль фразеологізмів-англіцизмів літературного походження учням допоможе виконання такої вправи:

***Прочитайте. Визначте в реченнях фразеологізми, витлумачте їх значення. Походження стійких висловів з'ясуйте за словником.**

1. Уже до Європи дорога є і в чолах вже мислення но́ве. Та тільки скелет торохає у Вашій шафі, панове (*І. Драч*). 2. Обійдемося без *happy end*, але світло в кінці тунелю, звичайно, буде (*О. Гончар*). 3. Так мало воїнів, і так багато Брутів! Та пізно важить: бути чи не бути (*Б. Олійник*). 4. Нелегко згинуту в бою, нелегко згинуту від ран, та найстрашніше – путь свою пройти останнім з могікан (*Т. Петриненко*).

У **9-11 класах** зінтегрувати вивчення української та англійської мов у межах одного-двох уроків можна у формі рольової гри, в основу якої покладено проблемну ситуацію. У процесі вирішення актуальної для учнів проблеми вони закріплюватимуть здобуті з обох мов знання, одночасно з цим удосконалюючи навички спілкування.

Введення в комунікативну ситуацію. Учні 9 класу листуються з американськими учнями-однолітками електронною поштою. За допомогою е-листів вони обмінюються ще й звуковими файлами.

У кожному з листів юні американці ставлять питання: «Як ви? Як проходять у вас сьогодні уроки? Як працює ваша школа?»

Завдання. Створити, перекласти й озвучити англійською мовою текст звукового листа-відповіді. Над кожним із завдань працюють по дві команди, що забезпечує змагальність. Перелік команд, у які об'єднуються учні, та зайнятість інших учнів під час виконання командами завдань показуємо в таблиці:

	Команди та їх завдання	Тривалість виконання	Що виконують інші учні класу
1.	Автори тексту уявного е-листа українською мовою (обсяг – до 10 речень); створений текст виводиться на екран.	до 10 хв.	Самостійно складають і записують текст аналогічного листа в зошит з української мови.
2.	Редактори складеного тексту, завдання яких - відредагувати написане; після обговорення з авторами тексту вони мають унести до тексту потрібні виправлення й доповнення.	до 5 хв.	Самостійно редагують виведений на екран текст листа, складений командою. Відредагований варіант записують у зошит з української мови, пізніше звіряють його з виправленим редакторами.
3.	Перекладачі відредагованого тексту англійською мовою; перекладений текст читається вголос і виводиться на екран.	до 15 хв.	Записують перекладений текст до зошитів з англійської мови, вносячи за потреби виправлення.
4.	«Диктори», які записують перекладений текст (на диктофон у телефоні).	до 5 хв.	Слухають; зауваження щодо помилок у вимові, записуючи на чернетках.

Під час гри вчитель української та вчитель англійської мов спостерігають за учнями, виявляють помилки, але не переривають гру з метою їх виправлення. Підбиття підсумків гри – надзвичайно важливе. Вчителі й учні відзначають особливо вдалі моменти, тактовно виправляють допущені учнями помилки, висловлюють пропозиції та зауваження. Команди, які перемогли у виконанні кожного із завдань, краще визначити голосуванням.

Висновки. Готуючи учнів до англомовного викладання предметів, які у старших класах вони оберуть як профільні, учитель української мови може і має застосовувати на уроках як міжпредметні зв'язки, так і елементи інтеграції у вивченні української та англійської мов. Реалізація міжпредметних зв'язків сприяє успішному опануванню державної та іноземної (англійської) мов на уроках української мови в ЗЗСО, є його дієвим інструментом. Тому до напрацьованого вчителями з цього питання досвіду слід ставитись із особливою увагою, ретельно його вивчати. Найефективніші зразки вчительської практики мають бути опрацьовані педагогічною наукою та втілені в освітній процес закладів ЗЗСО.

Коригування процесом запозичення учнями іншомовних слів, зокрема англіцизмів, має здійснюватися виважено, з увагою до стилістичних особливостей і традицій української мови.

Література:

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Візія майбутнього освіти і науки України. URL: <https://osvita.ua/news/89546/>
3. Есенова Е. Англiцизми та американiзми: теоретичнi аспекти проблеми. *Сучаснi дослідження з iноземної фiлологiї*: зб. наук. праць. Випуск 16. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2018. С. 74–83. URL: [Есенова Е.Й. Англiцизми та американiзми.pdf \(uzhnu.edu.ua\)](https://uzhnu.edu.ua)
4. Попова Н., Петрова О. Аспекти засвоєння англiцизмiв у сучаснiй українськiй мовi новiтнього перiоду. *Лiнгвiстичнi дослідження*: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2013. Вип. 35, С. 44–47.
5. Ставицька І. Застосування предметно-мовного iнтегрованого навчання у вищих навчальних закладах. *Имплементация європейських стандартiв в українськi освітнi дослідження*. Збiрник матерiалiв III Мiжнародної наукової конференції Української асоціації дослідникiв освіти 21 червня 2019 року. Київ. 2019. С. 171–173. URL: Microsoft Word - Збiрник тез УАДО 2019_14_06.docx (uera.org.ua)
6. Сисоєва С. Освітнi системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посiб. Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне: Овід, 2012. 352 с.
7. Стишов О. Новозапозичення з англiйськiй мови в українськiй фразеологiї: мiжнародний зб. наук. праць, присвячений 70-рiччю ювілею професора Алли Андрiївни Калити, С. 129. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16489/3/O_Stishov_Zb_2016_GI.pdf
8. Хоменко О. Роль англiйськiй мови в умовах глобалiзації. *Гуманiзація навчально-виховного процесу*. Випуск LXI Слов'янськ. 2013, С. 203–216. URL: [paper_khomenko3.pdf \(knutd.edu.ua\)](https://knutd.edu.ua)
9. Ситняківська С. Теорiя і методика пiдготовки фахівцiв соціальної сфери на бiлiнгвальнiй основi в університетах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорiя і методика професiйної освіти. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2019, 673 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/29500/1/dys_Sytnyakovska.pdf
10. Гончаренко С. Український педагогiчний словник. Київ: Либiдь, 1997. С. 366.

References:

1. Kremen. V. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040 s. [in Ukrainian].
2. *Viziia maibutnoho osvity i nauky Ukrainy [Vision of the future of education and science of Ukraine]*. (n.d.). URL: <https://osvita.ua/news/89546/> [in Ukrainian].
3. Esenova E. (2018). *Anhlytsyzmy ta amerykanizmy: teoretychni aspekty problemy [Anglicisms and Americanisms: theoretical aspects of the problem]*. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii: zb. nauk. prats*. Vypusk 16. Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet. Uzhhorod, S. 74–83. URL: [Esenova E.I. Anhlytsyzmy ta amerykanizmy.pdf \(uzhnu.edu.ua\)](https://uzhnu.edu.ua). [in Ukrainian].
4. Popova N., & Petrova O. (2013). *Aspekty zasvoiennia anhlytsyzmiv u suchasniy ukrainskii movi novitnoho periodu [Aspects of assimilation of anglicisms in the modern Ukrainian language of the latest period]*. *Linhvistychni doslidzhennia: zb. nauk. prats KhNPU im. H.S. Skovorody*. Issue 35, S. 44–47. URL: znpkhnpu_lingv_2013_35_10.pdf [in Ukrainian].

5. Stavytska I. (2019). Zastosuvannia predmetno-movnoho intehrovanooho navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Application of subject-language integrated training in higher educational institutions]. *Implementatsiia yevropeiskykh standartiv v ukrainski osvichni doslidzhennia*. Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii Ukrainskoi asotsiatsii doslidnykiv osvity 21chervnia. Kyiv. S. 171–173. URL: Microsoft Word - Zbirnyk tez UADO 2019_14_06.docx (uera.org.ua) [in Ukrainian].
6. Sysoieva S. (2012). Osvitni systemy krain Yevropeiskoho Soiuzu: zahalna kharakterystyka: navch. posib [Educational systems of the countries of the European Union: general characteristics]. Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. Rivne: Ovid, 352 s. [in Ukrainian].
7. Styshov O. Novozapozychennia z anhliiskoi movy v ukrainskii frazeolohikh [New borrowings from the English language in Ukrainian phraseology]: mizhnarodnyi zb. nauk. prats, prysviachenyi 70-richnomu yuvileiu profesora Ally Andriivny Kalyty. (n.d.) S. 129. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16489/3/O_Stishov_Zb_2016_GI.pdf [in Ukrainian].
8. Khomenko O. (2013). Rol anhliiskoi movy v umovakh hlobalizatsii [The role of the English language in the conditions of globalization]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*. Vypusk LKhI Sloviansk. S. 203–216. URL: [paper_khomenko3.pdf](http://knutd.edu.ua/paper_khomenko3.pdf) (knutd.edu.ua). [in Ukrainian].
9. Sytniakivska S. (2019). Teoriia i metodyka pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi sfery na bilinhvalnii osnovi v universytetakh [Theory and methodology of training of specialists in the social sphere on a bilingual basis in universities]. Doctor's thesis. Zhytomyr: Zhytomyrskiy derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka, 673 s. URL: http://eprints.zu.edu.ua/29500/1/dys_Sytnyakivska.pdf [in Ukrainian].
10. Honcharenko S. (1997). Ukrainskiy pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid, S. 366. [in Ukrainian].

Журнал

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 14(32) 2023

Формат 60х90/8. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.